

MANIFEST DEL GRUP DE TREBALL
EDUCACIÓ PER LA SOSTENIBILITAT AL LLARG DE LA VIDA
(ESLV)
DAVANT LA SITUACIÓ DERIVADA DE LES RETALLADES

Agenda 21 Escolar de Sant Cugat del Vallès, Juny 2012

Introducció:

El grup de treball ESLV de l'Agenda 21 Escolar de Sant Cugat està format pels centres educatius EB El Niu, EB Gargot, EB La Mimosa, EB Nostra Sra. de Montserrat, EB Tricicle, EB El Molí de Les Planes, Escola Catalunya, Escola Ciutat d'Alba, Escola Collserola, Escola Gerbert d'Orlhac, Escola Jaume Ferran i Clua, Escola Joan Maragall, Escola La Floresta, Escola L'Olivera, Escola Pi d'en Xandri, Escola Pins del Vallès, Escola Turó de Can Mates, Escola Avenç, Escola Thau, Institut Angeleta Ferrer i Sensat, Institut Arnau Cadell, Institut Joaquina Pla i Farreras, més el sector d'educadors/es agroambientals i la coordinació de la UAB i l'Ajuntament de Sant Cugat.

Com a grup de professionals de l'Educació per la Sostenibilitat ens veiem obligats/des a donar resposta als reptes de la sostenibilitat des de les seves vessants econòmica, social, cultural, tecnològica i ecològica. Durant els 5 anys de feina que hem fet junts, hem afrontat i reaccionat també davant de la **crisi de la Sequera** de 2008, que ens va ajudar a concebre'ns com un agent polític. Les crisis formen part de la nostra manera de treballar i per això les assumim, les reflexionem i les volem transformar en oportunitats de canvi.

Actualment ens trobem en una **crisi econòmica** que ens afecta a través de retallades públiques en l'àmbit de l'educació. Fins ara l'Ajuntament -a través de l'Agenda 21 Escolar- ha fet aportacions econòmiques, en programes i recursos molt positives, que hem agraït molt i que hem gestionat amb molta responsabilitat i profit.

Ara, però, estem en un moment perillós de possible abandonament, que podem reconvertir en un "reprendre el compromís" en un nou context de crisi. La crisi és econòmica, però de privada ha esdevingut pública i correm el risc de que esdevingui una crisi en el model de gestió pública, i que afecti el model de treball conjunt que estem construint. Aquí proposem de nou teixir complicitats per afrontar un futur carregat d'incerteses i de situacions difícils a curt termini. L'oportunitat és el treball cap una Transició per la Sostenibilitat en comptes de cap a un enfonsament o abandó, i aquest és el nostre compromís; estem satisfets de la feina feta i volem seguir treballant com equip obert al poble i en col·laboració Ajuntament, Departament d'Ensenyament, centres escolars i universitat.

Qui som?

Ara fa 5 anys, en el marc del programa municipal d'educació per la sostenibilitat **Agenda 21 Escolar** ens varem aplegar tots els centres públics de Sant Cugat, des de bressol a secundària, amb l'Ajuntament (Medi Ambient) i la Universitat Autònoma de Barcelona (Departament de Didàctica de la

Matemàtica i les Ciències Experimentals) per treballar de manera transversal a tota l'escolaritat.

Després de la Primera Jornada d'Educació Ambiental a Sant Cugat l'abril de 2007 varem formar el grup de treball **Educació per la Sostenibilitat al Llarg de la Vida** en el marc del Pla de Formació de Zona dels Serveis Educatius del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, formada per unes 30-35 persones representants de cada centre públic i alguns de concertats-privats, representants del sector d'educadors/es ambientals, de la UAB i l'Ajuntament. Aquest grup ha estat motor de l'Agroecologia Escolar que hem desenvolupat i ha esdevingut, segons el conveni signat entre les escoles i l'Ajuntament, la Coordinadora del programa Agenda 21 Escolar.

Què fem?

- Hem focalitzat el nostre treball en un àmbit concret de l'Educació per la Sostenibilitat que estem construint entre tots i totes: **l'Agroecologia Escolar**. Aquest àmbit ens permet la connexió amb el territori i la comunitat, el treball amb reptes socioambientals i la participació autèntica de manera més profunda que amb altres perspectives. Però això no ha impedit el desenvolupament d'altres aspectes de l'ES com els residus, l'aigua, l'energia, etc.
- A través del grup ESLV desenvolupem un **treball conjunt de tota l'escolaritat**: de 0 a 18 anys i universitat inclosa. No és gens habitual l'existència d'un espai de treball que aplegui tota la l'escolaritat. En aquest sentit, volem emfatitzar la inclusió de l'Escola Bressol en aquest grup i en el programa A21E. El seu paper és molt important perquè ens plantejem un projecte d'educació per la sostenibilitat que es desenvolupi al llarg de tota la vida.
- Hem construït plegats un model de **col·laboració entre institucions** que no és l'habitual i ens el creiem: els centres escolars, la universitat i l'Ajuntament formem part d'aquest programa en un veritable treball en xarxa de territori, apoderant tots els actors i respectant la diversitat de cadascú per desenvolupar un projecte comú.
- En l'hort escolar ha nascut una nova figura laboral clau per l'Agroecologia Escolar: **l'educador/a agroambiental**. Aquest sector de treballadors/es pertany a les comunitats escolars (això no passa habitualment) i obre les seves portes a la connexió amb l'entorn social i territorial. Actualment hi ha 8 persones treballant als horts escolars a Sant Cugat.
- Actualment estem en una fase de **connexió amb altres xarxes educatives** del territori català i europeu, aportant la nostra particularitat i l'experiència d'aquests anys. Hem participat, com Agenda 21 Escolar de Sant Cugat, a la xarxa catalana [Edusost](#), a la xarxa internacional [CoDeS](#) i ara és moment d'anar-se integrant en la [XESC](#).

El programa ha treballat per les **transformacions** en diversos aspectes:

- **Físiques**: el desenvolupament del treball amb la xarxa d'hortos escolars ha estat clau per l'inici de la transformació territorial que es viu ara amb can Montmany i va iniciar-se amb intents als rodals de la Torre Negra. Ha significat també una sèrie de conquestes a cada escola per part dels

docents implicats per tal d'ampliar-ne l'impacte. En 5 anys hem passat de 3-4 horts escolars a més de 30, molts/es mestres i educadors/es han fet seus els projectes i a cada centre educatiu les propostes han anat obrint compromisos i accions esperançadores de cara a l'engrescament de l'alumnat.

- **Recerca i difusió:** la recerca com a element dinamitzador ha permès la innovació continuada i la participació del sector universitari. La recerca no s'ha plantejat com un estudi encarregat que queda al calaix de qui l'ha encarregat, o les conclusions del qual queden perquè les desenvolupin les escoles, sinó que ha estat motor continuat d'innovacions i experiències que ens han permès anar reflexionant i millorant la nostra actuació. S'han realitzat 10 treballs de recerca, s'han fet 7 presentacions a congressos i jornades nacionals i internacionals aportant l'experiència santcugatena i s'ha creat una col·lecció de monografies de 10 volums.
- **Currículum:** l'hort és una eina de treball, una nova aula escolar, pel desenvolupament de competències en totes les matèries. S'han incorporat les àrees de tecnologia, art, coneixement del medi natural i social, ciutadania i llengua. El treball de l'educació per la sostenibilitat ha estat transversal i sovint s'ha vist relacionat en accions tutorialis i reflexions de dinàmiques d'aula.
- **Comunitat:** el treball permet construir i articular comunitat a Sant Cugat a través del programa, ja que l'hort és un espai de connexió per a molts projectes amb actors que no estan en un principi involucrats amb les escoles. Hi han participat persones pageses, jubilades, malaltes mentals, aturades, estudiants en pràctiques, investigadores i l'educador/a agroambiental com s'ha dit. Moltes famílies han integrat les propostes i a casa han fet més reciclatge, han construït el propi hort o simplement han xerrat del que fèiem a l'escola.

Al final d'aquests 5 anys veiem que hem aconseguit un grau de cohesió, qualitat i compromís en el desenvolupament de l'educació per la sostenibilitat que ens fa estar contents i agraïts/des amb tots els actors implicats. Sense el treball conjunt entre escoles, educadors/es agroambientals, la universitat i l'Ajuntament, no ho hauríem aconseguit.

Què ens passa?

Estem vivint uns problemes com a **conseqüència** de les retallades derivades de la crisi pública actual:

1. **El manteniment de l'hort** un cop implantat és molt més barat que la primera posada en marxa, però és necessària una despesa continuada que permeti la renovació de terra i entrades a l'hort. Ara aquesta despesa depèn exclusivament de les escoles, algunes amb partides dedicades a això en el seu pressupost, i de les famílies, que tenen problemes creixents pel manteniment de les quotes.
2. La retallada afecta a les **educadores agroambientals**, especialment i de manera immediata a la que dona suport a bressol. La resta, mentre les AFAs que ho fan continuïn donant suport, aguantaran. Però la situació general sempre ha estat precària. Són un factor clau per l'èxit i cal

apostar per aquesta figura. En el cas de l'Escola Bressol, el suport és tan important que correm el risc de perdre aquesta participació.

3. La retallada ens deixa sense **el vincle amb la universitat**, que coordina el programa, fa la formació i impulsa la recerca.
4. La retallada **afecta al PDE** ([Pla de Dinamització Educativa](#)). Ens anys anteriors les escoles hem vist que l'Ajuntament ha deixat de pagar el transport de les activitats, amb l'excepció precisament de Medi Ambient. Les activitats de l'eix alimentari permeten les escoles anar als processos de producció reals i intervenir en ells, complementant els nostres projectes escolars (precisament can Montmany és una aposta molt interessant de futur, ja que es tracta d'una finca agroecològica que ens ha obert les portes als processos productius reals). Per poder accedir a can Montmany, Torre Negra, els horts de can Mates, etc., ha estat important que es pagués el transport d'aquestes activitats. Malauradament, Medi Ambient ens anuncia que també deixarà de pagar aquest transport.

Què demanem i proposem? Proposta de compromís amb l'Ajuntament

Política

Cal fer una feina política per animar al **Departament d'Agricultura** i altres institucions a implicar-se en l'agroecologia escolar, com a part fonamental del foment de l'agricultura urbana i sostenible que ja està començant a fer, de la mateixa manera que ho ha fet històricament el Departament de Medi Ambient amb l'educació ambiental. Medi Ambient pot fer de pont amb Agricultura per impulsar aquesta vessant educativa dels programes de foment de l'agricultura ecològica i periurbana. El pas que veiem important en la situació actual és desenvolupar un projecte de menjador escolar que atengui la crisi amb el menjar, crisi que ja es fa notar, i els aspectes de la sostenibilitat. Aquest projecte ha de ser necessàriament de producció local, i per això és de continuïtat de la feina que hem anat desenvolupant. L'Ajuntament pot plantejar-ho allà on calgui (Consell Comarcal, Diputació, Departament...).

Economia

Es proposa que es renovi el **conveni Ajuntament-Escoles** perquè no quedi sense efecte: que en comptes de "l'Ajuntament donarà X diners cada any a les escoles com a subvenció" digui que l'Ajuntament cercarà diners (públics o privats) per destinar-los als següents conceptes:

- **L'educador/a agroambiental de bressol** és prioritària; la participació del primer nivell educatiu depèn bastant d'aquest suport. La resta és desitjable.
- **Formació de mestres**: ponències, tallers, acompanyaments, etc., tot això és el que ha permès aquests anys rebre idees i propostes per desenvolupar feina als centres.
- **Manteniment dels horts**: ara és mínim, no és com en el moment de posar en marxa l'hort, sinó que el planter és molt barat, les eines es trenquen poc, una mica de terra cada x temps, etc.

- **Actuacions més grans:** en cas d'aconseguir més diners, considerem que podem fer una llista de prioritats, com seria en algunes escoles una pèrgola que permet treballar a fora i fer dos mitjos grups amb el docent sempre present o altres necessitats eventuais.

Social

- Les escoles posarem en marxa a partir del curs que ve **la relació amb les famílies** com quelcom de prioritari. El manteniment dels horts a l'estiu, alguna ajuda alimentària concreta a famílies amb dificultats, tallers compartits, etc. És un eix de cohesió social per la nostra ciutat que veiem important i és el compromís de les escoles.
- Les escoles hem començat a ajudar-nos a nosaltres mateixes a través de **grups d'alumnes que fan tallers als altres**, amb l'aprenentatge servei. L'activitat és complexa i interessant, substitueix parcialment el PDE, però necessita suport (dinamització i acompanyament) sobretot al principi i el transport dels grups el faria molt més viable.
- A partir d'ara, les escoles ens hem compromès a escriure **una plana al TOT** cada setmana sobre els horts escolars i el programa Agenda 21 Escolar.
- L'Ajuntament pot facilitar molts aspectes sense aportació econòmica. L'exemple més clar és **un carnet d'escola per la deixalleria i per la planta de compostatge**, que no obligués a anar demanant els permisos cada vegada a Serveis Urbans. Això permetria que les escoles tinguessin en les deixalleries un punt en el que recollir material útil per les escoles. Però és un exemple que es pot estendre a altres serveis, en una col·laboració Ajuntament-escoles més integral.

Recerca

- La recerca i la coordinació pedagògica de la universitat ha estat clau. La idea no és que la universitat o altres "experts" facin un estudi encarregat i ens en deixin les conclusions perquè les escoles fem el que puguem amb elles, sinó que es tracta d'un treball en xarxa entre totes les institucions educatives del territori per anar avançant i afrontant els reptes. L'Ajuntament podria provar de lligar aquesta col·laboració d'una manera sostinguda amb la UAB, i igualment iniciar-ne d'altres amb universitats com l'ETSAV o altres amb implantació territorial.

Pensem que hem de teixir de nou complicitats per redreçar l'actual situació cap a un procés de Transició que ens permeti continuar i renovar el treball de transformació educativa envers un municipi més sostenible i agroecològic. Hi creiem i hi volem donar continuïtat des del compromís conjunt i les responsabilitats que en el nou enfoc caldrà que tots fem nostres.

Sant Cugat del Vallès, 27 de juny de 2012